

این متن از سایت دانشنامه حوزوی "ویکی فقه" اخذ شده است.
برای آشنایی و استفاده بیشتر به نشانی www.wikifeqh.ir مراجعه فرمایید.

ابو عمرو عثمان بن سعید عمری

ابو عمرو عثمان بن سعید عمری

مرقد عثمان بن سعید عمروی سمن

اطلاعات فردی

نام کامل	عثمان بن سعید عمری
لقب	العمری، السمن، الزيت، العسکری
خویشاوندان سرشناس	سعید بن عمرو عمری ، محمد بن عثمان
تاریخ تولد	حدود ۲۰۰ هجری
تاریخ وفات	سال ۲۶۵ یا ۲۶۶
شهر وفات	بغداد
مدفن	منزل خود، در بازار میدان (سوق الميدان) در قبله‌گاه مسجد درب شهر بغداد
اطلاعات دینی	
فعالیت‌ها	نائب اول امام زمان (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) ، نائب و وکیل امام هادی (علیه‌السلام) و امام حسن عسکری (علیه‌السلام)

عثمان بن سعید بن عمرو عمری، (از حفص بن عمرو المعروف بالعمری یاد شده که مراد، عثمان بن سعید است؛ زیرا او را **وکیل امام عسکری (علیه‌السلام)** و فرزند او محمد را وکیل ناحیه معرفی کرده است. ظاهراً در رجال الکشی، تصحیف صورت گرفته است.)

[۱] **کشی، رجال کشی، ج ۲، ص ۸۱۳، ح ۱۰۱۵.**

نخستین نایب خاص **امام مهدی (علیه‌السلام)** است که این منصب را در دوره **امام هادی (علیه‌السلام)** و امام عسکری (علیه‌السلام) نیز بر عهده داشته و نهاد وکالت را رهبری کرده است. او پس از شهادت امام عسکری (علیه‌السلام) در مدت کوتاهی،

[۲] **کشی، رجال کشی، ج ۲، ص ۳۱۹.**

مسئولیت نیابت از امام عصر (علیه‌السلام) را به عهده داشت. برخی او را از نوادگان **عمار بن یاسر** دانسته‌اند.

[۳] **تهرانی، آقا بزرگ، الذریعة، ج ۱، ص ۳۱۸.**

[۴] **تهرانی، آقا بزرگ، الذریعة، ج ۲، ص ۱۰۶.**

فهرست مندرجات

- ۱ - کتبه و القلب
- ۲ - درک محضر سه امام
- ۳ - منزلت عمری نزد امامان
  - ۳.۱ - حدیث امام هادی
  - ۳.۲ - حدیث امام عسکری
- ۴ - دلایل نیابت
  - ۴.۱ - اجماع شیعیان اثنا عشریه
  - ۴.۲ - روایت
  - ۴.۳ - وثاقت عثمان
- ۵ - مؤیدات نیابت
  - ۵.۱ - کرامت
  - ۵.۲ - توقیعات
  - ۵.۳ - دیدگاه ابو نصر هبة‌الدین
  - ۵.۴ - وجوب اعلام امام
- ۶ - وقت
- ۷ - مرقه
  - ۷.۱ - توصیف بنا
- ۸ - پانویس
- ۹ - منبع

کتبه و القلب

- کتبه او «ابو عمرو» و «ابو محمد»
[۵] سدابادی، عبیدالله بن عبدالله، المقنع فی الامامة، ص ۱۴۶.
است و القابش عبارت‌اند از: «العمری»، «السمان»،
[۶] طوسی، محمد بن حسن، الغیبة، ص ۳۵۴.
«الزیت»
[۷] علامه حلی، خلاصة الاقوال، ص ۲۲۰.
[۸] حلی، ابن داوود، رجال ابن داوود، ص ۱۳۳.
و «العسکری».
[۹] طوسی، محمد بن حسن، الغیبة، ص ۳۵۴.

لقب‌های سه‌گانه اخیر نشان می‌دهد که وی برای مخفی نگه داشتن ارتباط خود با [امامان](#) (علیهم‌السلام)، شغل پوششی روغن فروشی در سپاه زمامداران حاکم را انتخاب کرده بود.

درک محضر سه امام

بر پایه اسنادی که ارائه می‌گردند، او محضر سه امام از [امامان اهل بیت \(علیهم‌السلام\)](#) یعنی امام هادی (علیه‌السلام)، امام عسکری (علیه‌السلام) و امام مهدی (علیه‌السلام) را درک کرده است. برخی او را از اصحاب [امام جواد \(علیه‌السلام\)](#) نیز شمرده‌اند که ظاهراً صحیح نیست (بر پایه تاریخ تقریبی وفات عثمان بن سعید - که در اوایل [غیبت صغریا](#) - حدود سال‌های ۲۷۵ ق) اتفاق افتاده است - و با احتساب عمر طبیعی [انسن](#)، می‌توان او را متولد حدود سال دویست هجری دانست که در این صورت، در دوره [امامت امام جواد \(علیه‌السلام\)](#) (۲۰۳ تا ۲۲۰ ق) و در دوره کودکی و جوانی به سر می‌برده و به طور عادی نمی‌تواند بلب و [وکیل](#) و سفیر امام (علیه‌السلام) باشد، اگر چه همنشینی و همراهی او با امام جواد (علیه‌السلام) ممکن است).

- [۱۰] ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۳، ص ۴۸۷.
[۱۱] خوبی، ابوالقاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۴، ش ۷۶۰۴.

منزلت عمری نزد امامان

تامل در نصوصی که از [امام هادی \(علیه‌السلام\)](#) و امام عسکری (علیه‌السلام) و امام مهدی (علیه‌السلام) درباره عثمان بن سعید به ما رسیده نشان می‌دهد که وی نزد آنان از منزلت رفیعی برخوردار بوده است.

← حدیث امام هادی

- [امام هادی \(علیه‌السلام\)](#) درباره او می‌فرماید:
... این ابو عمرو، که مورد [اعتماد](#) و [امین](#) است، آنچه بگوید، از جانب من گفته است و آنچه به شما برساند، از سوی من رسانده است.
[۱۲] ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۵، ص ۵۸، ح ۷۹۳.
[۱۳] خوبی، ابوالقاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.

همچنین امام عسکری (علیه‌السلام) درباره او می‌فرماید:

... این ابو عمرو - که مورد اعتماد و امین است - در (زمان امام) گذشته، مورد وثوق بوده و مورد وثوق من در زندگی و پس از مرگم است. آنچه به شما بگویم، از جانب من گفته است و آنچه به شما برساند، از سوی من رسانده است.

[۱۴] [خوبی، ابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.](#)

عثمان بن سعید، از جمله چهل نفر مورد اعتماد [امام عسکری \(علیه‌السلام\)](#) است که ایشان فرزندش مهدی (علیه‌السلام) را به عنوان امام و خلیفه بعد از خود به آنها معرفی کرده است.

[۱۵] [طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ص ۳۵۷، ح ۳۱۹.](#)

دلایل نیابت

اثبات نیابت خاصه عثمان بن سعید عمری از [ولی عصر \(علیه‌السلام\)](#) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا افزون بر اهمیت اصل نیابت خاصه، [سند](#) نیابت خاصه دیگر [نائبین خاص](#) ایشان نیز به او منتهی می‌گردد. برای اثبات نیابت خاصه عثمان بن سعید، به چهار دلیل می‌توان استناد جست:

← اجماع شیعیان اثنا عشریه

مهم‌ترین دلیل بر صحت [نیابت خاص](#) عثمان بن سعید، اتفاق و [اجماع](#) تمام [شیعیان](#) بر پذیرش نیابت اوست. همان‌گونه که [اشاره](#) شد، عثمان بن سعید، صحابی نزدیک سه امام از امامان [اهل بیت \(علیهم‌السلام\)](#) و سخت مورد [اعتماد](#) آنان بوده و جایگاه و منزلت والایی در میان پیروان آنان داشته است، به گونه‌ای هیچ یک از آنان در صحت ادعای او [تردید](#) نکرده است. به تعبیر دیگر، [اجماع شیعیان](#) دوازده امامی به‌ویژه [علما](#) و فقهای آنان، در تمامی دوره‌ها و زمان‌ها بر پذیرش نیابت خاصه عمری و سایر نواب خاصه، یکی از ادله روشن صحت ادعای نیابت آنهاست.

← روایت

[شیخ صدوق](#) به نقل از عبدالله بن عبدالله می‌گوید: [امام حسن عسکری \(علیه‌السلام\)](#) و کیش، ابو محمد عثمان بن سعید عمری را در روزگار حیاتش واسطه میان خود و پیروانش قرار دارد و هنگامی که اجل [امام \(علیه‌السلام\)](#) در رسید، به او فرمان داد که پیروانش را گرد آورد و به آنان [خبر](#) داد که فرزندش، جانشین وی و [صاحب امر و ولایت](#) پس از ایشان است و ابو محمد عثمان بن سعید عمری، وکیل او و باب و [سفر](#) میان او و شیعیانش خواهد بود و هر کس درخواستی دارد، به عمری مراجعه کند، همان‌گونه که در روزگار [حیات](#) امام (علیه‌السلام) به او مراجعه می‌کرده است.

[۱۶] [طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ص ۳۲۵، ح ۶۱۱.](#)

همچنین [شیخ طوسی](#) [روایت](#) کرده است که در مجلسی که چهل نفر از [شیعیان](#) حضور داشتند، امام عسکری (علیه‌السلام) خطاب به حاضران فرمود:

هان! از امروز به بعد، دیگر او را نخواهید دید تا سنی از او بگذرد. پس آنچه را عثمان می‌گوید، بپذیرید و به فرمان او گردن نهید و گفته‌اش را بپذیرید؛ که او جانشین امامتان است و کار به دست اوست.

[۱۷] [طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ص ۳۲۷، ح ۶۰۹.](#)

← وثاقت عثمان

عثمان بن سعید، جزو افراد معهودی است که با نص صریح امامان [\[\[معصوم \(علیهم‌السلام\)\]\]](#) توثیق شده و توثیق او با سند صحیح در اختیار ماست. سخن [امام هادی \(علیه‌السلام\)](#) و امام عسکری (علیه‌السلام) مبنی بر توثیق او در صفحات پیشین نقل شد.

[۱۸] [طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ص ۳۱۱.](#)

همچنین امام عسکری (علیه‌السلام) در باره او و فرزندش، به [احمد بن اسحاق](#) - که از عالمان بزرگ و [وکیل](#) موقوفات امام (علیه‌السلام) در [قم](#) بود - فرمود:

عمری و فرزند او مورد اعتماد من هستند و آنچه به تو برسانند، از سوی من رسانده‌اند و آنچه بگویند از جانب من گفته‌اند. پس سخن آن دو را گوش فراده و فرمان آن دو را اطاعت کن؛ که آنها مورد [اعتماد](#) و امین هستند.

[۱۹] [کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۳۳۰.](#)

[۲۰] [طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، ص ۲۴۳، ش ۲۰۹.](#)

[۲۱] [خوبی، ابوالقاسم، معجم رجال الحدیث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.](#)

طبیعی است که ادعای نیابت فردی با این ویژگی‌ها و توثیقات از جانب امام معصوم (علیه‌السلام)، در نزد شیعیان پذیرفته است.

مؤیدات نیابت

علاوه بر ادله روایی و ... مبنی بر نیابت عمری، مؤیداتی نیز موجود می‌باشد.

یکی از دلایلی که می‌تواند مؤید نیابت خاصه آن جناب باشد، کراماتی است که از وی ظاهر گردیده است. این **کرامت** به تفصیل، در ابواب مربوط به فعالیت و کیلان خواهد آمد.

← توقیعت

در زمان امام عسکری (علیه‌السلام) توقیعت ناحیه **امامت**، با خط، علامت و گویشی بود که برای عالمان و مردم شناخته شده بود. از آغاز غیبت نیز توقیعت به همان‌گونه که قبلاً صادر می‌شد، در دسترس عثمان بن سعید و فرزندش بود و به عالمان و مردم ارائه می‌شد.

← دیدگاه ابونصر هبة‌الدین

ابونصر هبة‌الدین می‌نویسد: توقیعت همان سان که در دوره **امام حسن عسکری (علیه‌السلام)** به مردم می‌رسید، پس از آن هم همان‌گونه و با همان خط به مردم ارائه می‌شد. نگاشته‌هایی در امور **دین** و **دنیا** و چیزهایی که از آن پرسش می‌کردند، همراه با پاسخ‌هایی عجیب و خارق‌العاده.

← وجوب اعلام امام

بر فرض آن که ادعای نیابت شخصی مانند عثمان بن سعید که دارای سابقه‌ای روشن است و همه شواهد و قرائن، درستی آن را تأیید می‌کند، صحت نداشته باشد، بر امام (علیه‌السلام) لازم است که از هر طریق ممکن، نادرستی این ادعا را برای پیروان خود روشن نماید، وگرنه مردمان نسبت به این موضوع در **جهل** خواهند بود. در بخش مدعیان دروغین، خواهیم دید که امام (علیه‌السلام) نسبت به کسانی که به **دروغ**، ادعای نیابت داشتند، سختگیر بودند و با توقیع رسمی، ادعای نیابت آنان را باطل می‌کردند.

وفت

زمان نیابت عثمان بن سعید از **امام مهدی (علیه‌السلام)** چندان طولانی نبود. اگرچه تاریخ دقیق وفات او گزارش نشده، ولی اجمالاً مشخص است که او چند سال پس از شهادت امام عسکری (علیه‌السلام)، به سرای باقی شتافته است. یکی از مهجترین قرائن، مرگ احمد بن هلال است. احمد بن هلال، از کسانی است که پس از وفات عثمان بن سعید، به مخالفت با نایب دوم پرداخت و نیابت او را نپذیرفت و در نتیجه، امام (علیه‌السلام) در ضمن **توقیع**، او را مطرود دانست. این شخص در **سال ۲۶۷** ق از دنیا رفته است.

[۱۲۱] طوسی، محمد بن حسن، الفهرست، ص ۸۳.
بنابراین، مشخص می‌شود که وفات نایب اول مدت زمانی قبل از او یعنی در سال‌های ۲۶۵ یا ۲۶۶ بوده است. (برخی، قرائن دیگری را نیز بر این مطلب ارائه کرده‌اند. از آن جمله، طولانی بودن مدت نیابت نایب دوم یعنی **محمد بن عثمان** است که نزدیک به پنجاه سال بوده است؛ فوت محمد بن عثمان در سال ۳۰۴ ق یعنی ۴۵ سال پس از آغاز **غیبت** بوده است که با **تسامح**، پنجاه سال دانسته شده است. بنا بر این، مدت زمان نیابت نایب اول می‌باید بسیار کوتاه باشد. البته می‌توان گفت: مقصود از پنجاه سال نیابت، از زمان امام عسکری (علیه‌السلام) تا زمان غیبت صغراست؛ چون محمد بن عثمان، جزو وکلای امام عسکری (علیه‌السلام) هم بوده است. در نتیجه، این متن، دلالتی بر نیابت اختصاصی محمد بن عثمان ندارد. در جواب می‌گوییم: در گزارش ابونصر در توصیف زمان **وکالت** محمد بن عثمان آمده است: او حدود پنجاه سال، نیابت امام را به عهده داشته است و مردم، اموالی را که باید به **امام** می‌سازند، به او می‌سپردند و وی توقیعت را به همان دست خط روزگار حیات امام حسن عسکری (علیه‌السلام) به **شیعیان** می‌رساند.)
پس از وفات محمد بن عثمان، توقیعی از جانب امام مهدی (علیه‌السلام) خطاب به نایب دوم یعنی محمد بن عثمان بن سعید صادر شد که در آن، از عثمان بن سعید ستایش فراوان شده بود: پدیرت سعادت‌مندانه زیست و ستوده در گذشت. **خداوند**، او را رحمت کند و به اولیا و دوستدارانش ملحق کند که همواره در کار آنان کوشا بود و تلاشش در کارهایی بود که او را به خدای عزوجل و به ایشان نزدیک می‌کرد! خداوند، رویش را خرم گرداند و لغزشش را نادیده بگیرد!
مزار او در غرب **بغداد** در کنار خیابان میدان بوده است. این مکان در زمان **شیخ طوسی** نیز پابرجا بوده و اکنون نیز محل مشهوری است.

مرقد

مرقد نائب اول **امام زمان (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف)**، در بازار میدان (سوق الميدان) در قبله‌گاه مسجد درب **شهر بغداد** واقع شده و از دیرباز مورد توجه **شیعیان** است. **شیخ طوسی**، به نقل از ابونصر **هبة‌الله بن محمد** می‌نویسد: «قبر عثمان بن سعید، سمت غربی بغداد، در خیابان میدان، سمت قبله مسجد کوچک «جبله»، قرار دارد» و سپس خود می‌افزاید: قبر او را در محل یاد شده دیدم که جلوی آن، دیواری ایجاد شده بود و محراب مسجد، در آنجا بود و کنار آن نیز دری متصل به اتاق قبر، وجود داشت، سپس رئیس ابونصور محمد بن فرج، آن دیوار را خراب کرد و قبر را آشکار نمود و روی آن، صندوقی قرار داد و اهالی و همسایه‌های این محل به زیارتش می‌رفتند و او را مردی شایسته می‌دانستند.
[۱۲۲] موسوی اصفهانی کاظمی، سیدمحمد مهدی، احسن الودیعه، صص ۲۴۰ - ۲۴۱.

حرز‌الدین می‌نویسد:

در سال ۱۳۸۷ ه. ق به مرقد این نائب خاص رفته، در بالای در **مرقد** نوشته بود: «این مسجد نائب امام زمان عثمان بن سعید عمری عسکری، تاریخ ۱۳۴۸ ه. ق» (هذا مسجد نائب الامام (علیه‌السلام) عثمان بن سعید العمری العسکری. تاریخ سنة ۱۳۴۸ ه. ق) بر روی قبرش، **گنبد** کوچکی بود.

[۱۲۳] حرز‌الدین، محمد، مراد المعارف، ج ۲، ص ۶۱.

← توصیف بنا

مقبره عثمان بن سعید، اتاق چهارگوش کوچکی به مساحت قریب به ۲۰ متر است که در سالیان اخیر علاوه بر آیینکاری دیوار و سقف، ضریح چوبی مستطیل شکلی به ابعاد تقریبی ۶۰/۲۰ در ۲/۱ متر بر روی مرقد نصب نموده‌اند. برخی از مقبره، گنبد کلامخودی کوتاهی به ارتفاع قریب به چهار متر قرار دارد که در ساقه آن چندین پنجره جهت نورگیری طراحی شده است. نمای خارجی گنبد با کاشی نرهای فیروزه‌ای پوشش یافته و تزیینات داخلی آن، آیینکاری است.

پانویس

۱. [↑ کثی، رجال کثی، ج ۲، ص ۸۱۳، ح ۱۰۱۵.](#)
۲. [↑ کثی، رجال کثی، ج ۲، ص ۳۱۹.](#)
۳. [↑ تهرانی، آقا بزرگ، الذریعة، ج ۱، ص ۳۱۸.](#)
۴. [↑ تهرانی، آقا بزرگ، الذریعة، ج ۲، ص ۱۰۶.](#)
۵. [↑ سدابادی، عبيدالله بن عبدالله، المقنع فی الامامة، ص ۱۴۶.](#)
۶. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۵۴.](#)
۷. [↑ علامه حلی، خلاصة الاقوال، ص ۲۲۰.](#)
۸. [↑ حلی، ابن داوود، رجال ابن داوود، ص ۱۳۳.](#)
۹. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۵۴.](#)
۱۰. [↑ ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۳، ص ۴۸۷.](#)
۱۱. [↑ خویی، ابو القاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۴، ش ۷۶۰۴.](#)
۱۲. [↑ ابن شهر آشوب، المناقب، ج ۵، ص ۵۸، ح ۷۹۳.](#)
۱۳. [↑ خویی، ابو القاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.](#)
۱۴. [↑ خویی، ابو القاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.](#)
۱۵. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۵۷، ح ۳۱۹.](#)
۱۶. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۲۵، ح ۶۱۱.](#)
۱۷. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۲۷، ح ۶۰۹.](#)
۱۸. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۳۱۱.](#)
۱۹. [↑ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۳۳۰.](#)
۲۰. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الغيبة، ص ۲۴۳، ش ۲۰۹.](#)
۲۱. [↑ خویی، ابو القاسم، معجم رجال الحديث، ج ۱۲، ص ۱۲۳.](#)
۲۲. [↑ طوسی، محمد بن حسن، الفهرست، ص ۸۳.](#)
۲۳. [↑ موسوی اصفهانی کاظمی، سیدمحمد مهدی، احسن الودیعه، صص ۲۴۰ - ۲۴۱.](#)
۲۴. [↑ حرزالدین، محمد، مرآة المعارف، ج ۲، ص ۶۱.](#)

منبع

سایت حدیث نت، برگرفته از مقاله «عثمان بن سعید عمری». [زیار نگاه‌های عراق، محمد مهدی فقیه بحر العلوم، برگرفته از مقاله «مرقد عثمان بن سعید عمروی سمن»، ج ۱، ص ۳۵۱.](#)

رده‌های این صفحه: [اصحاب امام زمان](#) | [اصحاب امام عسکری](#) | [درگذشتگان سده 3 قمری](#) | [رجال](#) | [عثمان بن سعید](#) | [غیبت صغرا](#) | [مهدویت](#) | [نواب اربعه](#)